

SVETOVNI DAN ZDRAVJA 1997

Nove infekcijske bolezni in bolezni, ki se pojavljajo znova

PRIMERI USPEŠNE PREVENCIJE IN NADZOROVANJA

PRETEKLOST

Črne koze

Eden od največjih uspehov človeka na tem področju je iztrebljenje črnih koz. Pod vodstvom SZO so se v boju proti ubijalskemu virusu združile vse dežele.

Čeprav so cepivo proti črnim kozam odkrili že pred 200 leti, se je bolezen v šestdesetih letih našega stoletja še vedno pojavljala endemsko. Leta 1967 je SZO začela s svetovno kampanjo za iztrebljenje črnih koz, ki je vključevala sistematično cepljenje vseh prebivalcev v deželah, kjer je bila bolezen še vedno endemska. To je bil velikanski in zapleten podvig. Strategija se je kmalu osredinila na dvoje: »nadzor in obvladovanje«; vsakokrat ko je bil odkrit nov primer, so bolnika osamili, poiskali vse, ki so bili z njim v stiku in jih cepili. Kjer so odkrili primere bolezni, so okrepili cepljenje. O zadnjem primeru črnih koz so poročali leta 1977 iz Somalije in leta 1980 je SZO razglasila, da je bolezen iztrebljena. Na zasedanju leta 1996 je Skupščina SZO priporočila, da je treba »zaloge« virusa črnih koz uničiti do leta 1999.

PRIHODNOST

Tako kot pri iztrebljenju črnih koz, je SZO s sodelavci menila, da so na pravi poti tudi glede iztrebljenja drugih bolezni do leta 2000, še zlasti otroške paralize, gobavosti in drakunkulioze.

Otroška paraliza

Otroška paraliza je infekcijska virusna bolezen, ki napade osrednje živčevje in povzroči paralizo mišic in pogosto smrt. Prizadeva predvsem majhne otroke. Leta 1988 si je SZO postavila za cilj iztrebljenje otroške paralize do leta 2000. Uporabljena strategija temelji na dveh osnovnih vrstah aktivnosti: nadzoru in cepljenju. Podatki, ki jih pridobijo z nadzorom, usmerjajo potek cepljenja, predvsem tistih prebivalcev, ki so najbolj ogroženi. Po vsem svetu je bila leta 1995 v okviru Nacionalnih dnevoev cepljenja cepljena polovica otrok pod petim letom starosti.

Za iztrebljenje otroške paralize do leta 2000 bo potrebnih približno 700 milijonov dolarjev, kar pomeni tudi ohranitev številnih življenj in preprečitev trpljenja. Pričakovani prihranki na ta račun – 1500 milijonov dolarjev – daleč presega stroške. SZO je prepričana, da je cilj – iztrebljenje otroške paralize – blizu.

Gobavost

Gobavost je bolezen, ki človeka iznakazi, vendar je ozdravljiva. Povzroča jo organizem, ki prizadeva predvsem živčevje in kožo in se širi s človeka na človeka z izločki iz nosu okuženega.

Leta 1996 je število registriranih primerov gobavosti padlo pod milijon. To je nedvomno dokaz, da je strategija SZO za iztrebljenje bolezni ustrezna. Bolnikov z gobavostjo je bilo 1,8 milijona, v primerjavi s 5,5 milijoni leta 1991 in 12 milijoni leta 1985.

Strategija SZO v boju proti gobavosti poteka po dveh tirihih: zdravljenje bolnikov s kombinacijo treh zdravil (*MDT – multidrug therapy*) v kombinaciji z odkrivanjem primerov. Obstajajo dokazi, da je strategija iztrebljanja bolezni uspešna, saj opažamo nenehno upadanje števila primerov. Ta pristop je tudi okrepil prioriteto, ki jo v visoko endemičnih deželah namenjajo obvladovanju gobavosti; prav tako se je prek MDT tudi okrepilo odkrivanje primerov (SZO brezplačno pošilja zaloge zdravil deželam, ki jih potrebujejo), pozornost pa je usmerjena predvsem na tiste skupine prebivalcev, ki jih je težko odkriti.

Drakunkulioza

Bolezen povzroča zajedalec *Dracunculus mediensis*, splošno znan pod imenom gvinejski črv, s katerim se okužimo s pitjem okužene vode prek vmesnega gostitelja zajedalca. Črv, ki ga popijemo skupaj z vodo, potuje po telesu in nazadnje prode na dan skozi kožo, kar povzroča mrzlico, navzejo in bruhanje, kar vse lahko traja več mesecev.

Čeprav ne poznamo niti zdravil za zdravljenje niti cepiva za preprečevanje, bo drakunkulioza verjetno kmalu izginila z zemeljskega obličja. Strategija, ki jo priporoča SZO, kombinira več intervencij in pristopov, poudarek pa je predvsem na dveh ukrepih: Okrepljen nadzor, ki obsega vzpostavitev ali okrepitev odkrivanja primerov bolezni v vseh vaseh, kjer je bolezen endemična, kar zahteva aktivno sodelovanje lokalne skupnosti, in pa mobilizacijo ljudi na ključnih položajih, vključno z vaškimi poglavarji, za čisto pitno vodo in druge ukrepe. Kampanje za iztrebljenje bolezni potekajo v večini od 18 endemičnih dežel, večinoma v Afriki.

Obstajajo preverjene strategije za doseganje ciljev v primerih vseh treh bolezni; njihovo udejanjanje zahteva več politične pripravljenosti in več finančnih sredstev. Skupaj s SZO in UNICEF-om Rotary International zbira sredstva za iztrebljenje otroške paralize. Global 2000, UNICEF, številne nevladne organizacije, SZO in dežele same si prizadevajo za iztrebljenje okužbe z gvinejskim črvom.

Za investiranje v iztrebljenje teh bolezni, ki bo nazadnje občutno povečalo ekonomsko, socialno in občečloveško blaginjo, bo potrebna še več takšnega širokega sodelovanja.